

Curs en línia de Cooperació al Desenvolupament i Agenda 2030

Una Anàlisi Transversal
en un Món Desigual

2 Mòdul

Una aproximació
a l'Agenda2030

Universitat
de les Illes Balears

Oficina
de Cooperació al Desenvolupament
i Solidaritat OCDS

G CONSELLERIA
O AFERS SOCIALS
I ESPORTS
B DIRECCIÓ GENERAL
/ COOPERACIÓ

Table of Contents

Títol - Autoria

Crèdits

Sumari

1.1. Presentació

1.2. Objectius específics

1.3. Continguts

1.4. Referències bibliogràfiques

1.5. Bibliografia / Recursos

2.1. Presentació

2.2. Objectius específics

2.3. Continguts

2.4. Referències bibliogràfiques

2.5. Bibliografia / Recursos

3.1. Presentació

3.2. Objectius específics

3.3. Continguts

3.4. Referències bibliogràfiques

3.5. Bibliografia / Recursos

Una Anàlisi Transversal en un Món Desigual

Mòdul 2. Una aproximació a l'Agenda 2030

Autoria: Nàdia Fuster González

Crèdits

© del text: Les autores, 2021

© de l'edició: Universitat de les Illes Balears,
2021

Primera edició: abril de 2021

Maquetació: Eva Barceló

Coordinació editorial: Joan Vives

Edició: Oficina de Cooperació al
Desenvolupament i Solidaritat (OCDS)

Campus universitari. Cas Jai. Cra. de
Valldemossa, km 7.5.

07122 Palma (Illes Balears)

<https://cooperacio.uib.cat>

Les autores es responsabilitzen dels continguts,
opinions, textos i imatges.

2 Mòdul

1.1. L'Agenda 2030 i els Objectius de desenvolupament sostenible (ODS)

1.2. Les cinc àrees clau de l'Agenda 2030 com a bases del canvi: persones, planeta, pau, prosperitat i partenariat.

1.3 Reptes, limitacions i crítiques a l'Agenda 2030

Sumari

1.1. L'Agenda 2030 i els Objectius de desenvolupament sostenible (ODS)

1. [Presentació.](#)
2. [Objectius específics](#)
3. [Continguts](#)
4. [Referències bibliogràfiques](#)
5. [Bibliografia / Recursos](#)

1.2. Les cinc àrees clau de l'Agenda 2030 com a bases del canvi: persones, planeta, pau, prosperitat i partenariat.

1. [Presentació.](#)
2. [Objectius específics](#)
3. [Continguts](#)
4. [Referències bibliogràfiques](#)
5. [Bibliografia / Recursos](#)

1.3. Reptes, limitacions i crítiques a l'Agenda 2030

1. **Presentació.**
2. **Objectius específics**
3. **Continguts**
4. **Referències bibliogràfiques**
5. **Bibliografia / Recursos**

Universitat
de les Illes Balears

Oficina
de Cooperació al Desenvolupament
i Solidaritat OCDS

G CONSELLERIA
O AFERS SOCIALS
I I ESPORTS
B DIRECCIÓ GENERAL
COOPERACIÓ

2 I. L'Agenda 2030 i els Objectius de desenvolupament sostenible (ODS)

Presentació

L'Agenda 2030 per al desenvolupament sostenible fou aprovada per l'Assemblea General de les Nacions Unides l'any 2015. Es tracta d'un recull de 17 Objectius de desenvolupament sostenible (ODS) i 169 metes de caràcter integrat i indivisible que abasten les esferes econòmica, social i ambiental, i implica un compromís comú i universal.

Els ODS constitueixen una crida universal a l'acció per posar fi a la pobresa, protegir el planeta i millorar les vides i les perspectives de les persones de tot el món.

Universitat
de les Illes Balears

Oficina
de Cooperació al Desenvolupament
i Solidaritat OCDS

G CONSELLERIA
O AFERS SOCIALS
I ESPORTS
B DIRECCIÓ GENERAL
COOPERACIÓ

Objectius específics

Comprendre el context i els antecedents a l'Agenda 2030: els Objectius de desenvolupament del mil·lenni (ODM).

Entendre les diferències entre els ODM i els ODS: nou paradigma, nous conceptes.

Conèixer l'Agenda 2030 i els Objectius de desenvolupament sostenible.

Aprofundir en les metes de cada ODS, les seves implicacions i la relació entre objectius.

Universitat
de les Illes Balears

Oficina
de Cooperació al Desenvolupament
i Solidaritat OCDS

G CONSELLERIA
O AFERS SOCIALS
I I ESPORTS
B DIRECCIÓ GENERAL
COOPERACIÓ

Continguts

1.1. Context històric: antecedents de l'Agenda 2030

L'Agenda 2030 fou aprovada a Nova York el setembre de 2015 per l'Assemblea General de les Nacions Unides i es fonamenta en dos antecedents principals.

Per una banda, la [Declaració del mil·lenni](#) (Assemblea General de l'ONU, 2000) i els seus vuit [Objectius de desenvolupament del mil·lenni \(ODM\)](#) (OMS, 2010), coneguda com l'agenda de lluita contra la pobresa, que s'inicià l'any 2000 i acabà l'any 2015.

I, per l'altra, la [Conferència de Rio+20](#) (CEPAL) de juny de 2012, on neix la proposta d'establir uns objectius de desenvolupament sostenible, en resposta a la crisi climàtica.

Iniciat el debat posterior al 2015, s'uneixen en una sola Agenda i, juntament amb les consultes a nombroses entitats, governs, agències internacionals i ONG, s'estableix l'Agenda 2030.

Conferència de Rio+20

La Conferència de les Nacions Unides sobre el Desenvolupament Sostenible (Rio+20), va tenir lloc a Rio de Janeiro, Brasil, el juny de 2012. El resultat va ser el document [El futur que volem](#), que conté mesures clares i pràctiques per a la implementació del desenvolupament sostenible. La conferència es va enfocar en dos temes principals: l'economia verda en el context del desenvolupament sostenible i l'erradicació de la pobresa i el marc institucional per al desenvolupament sostenible.

Entre les nombroses mesures, els Estats membres acordaren iniciar un procés per dur a terme els Objectius de desenvolupament sostenible (ODS), que es basaven en els Objectius de desenvolupament del mil·lenni (ODM) i havien de convergir en l'Agenda del desenvolupament posterior al 2015 (CEPAL).

Objectius de desenvolupament del mil·lenni (ODM)

Els ODM responien a la narrativa sobre la pobresa de finals del segle xx, en què el model neoliberal liderava el desenvolupament econòmic. Una vegada que es reconeix el fracàs d'aquestes polítiques, trobam documents com *Ajuste de rostro humano* (Cornia, Jolly i Stewart 1987), *Transformación productiva con equidad* (Nacions Unides, CEPAL 1996) i *Informe sobre el desarrollo mundial* (Banc Mundial 1990) en què es trenca la creença que la pobresa se solucionarà a través del creixement, i el creixement, a través de la liberalització dels mercats, per donar lloc a un ampli diagnòstic i l'enumeració de principis d'actuació compartits.

Sorgeix, l'any 2000, la Declaració del mil·lenni, que estableix **cinc reptes principals: pau i seguretat, pobresa i privació humana, equitat i justícia social, democràcia i drets humans i sostenibilitat ambiental**. A més, es decideix que convé reflectir aquest contingut en forma d'agenda, que concretarà vuit objectius:

Figura 1. Objectius de desenvolupament del mil·lenni. Font: ([Nacions Unides Mèxic](#)).

Aquests vuit ODM, a la vegada, estableixen 20 metes amb dades i indicadors concrets a assolir abans de l'any 2015.

Els ODM varen ser motiu de crítiques: l'elecció dels objectius, les metes i els indicadors, la falta d'atenció en els temes importants relacionats amb el desenvolupament com l'equitat i la desigualtat, la simplificació de la Declaració del mil·lenni i, per acabar, **la responsabilitat per als governs del Sud i les agències del Nord, sense atorgar deures als països del Nord més enllà de l'ajuda internacional.**

Arribat l'any 2015, després de la valoració dels resultats aconseguits, **la comunitat internacional deia que tenia motius per a la celebració. Havien assolit 2,5 de les 20 metes establertes i millorat les dades en algunes de les altres:** reducció a la meitat de les persones que viuen en la pobresa extrema, augment de la quantitat de persones de la classe mitjana treballadora que viuen amb més de 4 dòlars per dia, baixada del percentatge de persones amb desnutrició, disminució del nombre d'infants que no reben educació primària, reducció de la taxa de mortalitat infantil i materna, reducció de les morts per paludisme i infeccions per VIH i millora en el diagnòstic i tractament d'aquestes malalties (paludisme), millores en l'accés a l'aigua i el sanejament, i, per acabar, augment de l'assistència oficial per al

desenvolupament per part dels països del Nord. ([Programa de les Nacions Unides per al desenvolupament, 2015](#)).

Anant més enllà dels resultats i aprofundint en la valoració de l'estratègia: **està la millora d'aquestes dades relacionada amb els ODM?**

La realitat és que ens trobam, l'any 2015, amb un sistema que globalment genera desigualtat social, problemes greus de sostenibilitat ambiental, precarietat generalitzada, i que, a la vegada, provoca l'augment de la lluita pels recursos (feina i mercats). Un marc internacional que afavoreix els drets de les empreses per davant dels de les persones i l'explotació de recursos naturals, que deixa persones sense mitjans de vida i crea el concepte de «refugiada o refugiat ambiental», que s'aplica a les persones que han de fugir dels seus territoris perquè han quedat sense mitjans de vida, a més de la major crisi de persones refugiades i desplaçades ambientals en el món. Segons Koldo Unceta, catedràtic de la Universitat del País Basc: **«Amb aquest panorama, molt complex, és discutible si l'assoliment dels ODM no s'ha sustentat en un model exclouent, insostenible i desequilibrat.»** ([Unceta, 2016](#)).

Davant aquesta situació, trobam la transformació dels ODM en **ODS, un nou enfocament als Objectius de desenvolupament del mil·lenni** en què no només apareixen nous objectius sinó que es modifiquen els anteriors. Així, el preàmbul de la Declaració dels ODS ens situa en el món global i diu:

«Mils de milions de ciutadans continuen vivint en la pobresa i se'ls nega una vida digna. Hi ha creixents desigualtats dintre els països i entre països».

«La desigualtat de gènere continua essent un repte clau».

«El canvi climàtic és un dels més grans reptes del nostre temps, i els seus impactes adversos socaven la capacitat de tots els països per assolir un desenvolupament sostenible».

«Amenaces a la salut mundial, desastres naturals més freqüents i intensos, conflictes en espiral, extremisme violent, terrorisme i crisis humanitàries relacionades i el desplaçament forçat de persones amenacen de capgirar gran part del progrés en matèria de desenvolupament realitzat en les últimes dècades».

«La supervivència de moltes societats i els sistemes de suport biològic del planeta estan en risc».

([Nacions Unides, 2015b](#))

1.2. L'Agenda 2030 i els Objectius de desenvolupament sostenible (ODS)

A diferència dels ODM, la formulació de l'Agenda 2030 i els ODS es va desenvolupar a través d'un **procés participatiu**, en què es va atorgar a cada un dels 17 ODS un títol a partir d'una temàtica concreta, cada un amb les seves metes i indicadors, aportant un total de **169 metes i 232 indicadors**.

L'Agenda 2030 és una **agenda universal**, s'aplica en l'àmbit global i afecta per igual tots els països, sense distinció entre els mal anomenats països desenvolupats i subdesenvolupats, del Nord i del Sud, i tots tenen els mateixos objectius, encara que les realitats siguin diferents en cada territori. S'imposa així un nou enfocament respecte a l'anterior Declaració del mil·lenni 2000, pensada per als mal anomenats països «pobres», que tenien únicament la responsabilitat d'assolir objectius basats en les seves realitats.

Una agenda en què l'**enfocament local-global** permet una visió del món on les problemàtiques afecten el conjunt de la humanitat, i no territoris concrets. **Des de la tasca local podem fer front a aspectes globals i treballar per millorar i capgirar les situacions d'injustícia i insostenibilitat.**

I, per altra banda, una agenda en què la nova narrativa sobre la pobresa inclou una visió **multidisciplinària**, en què s'analitzen els factors estructurals i es qüestiona el model de producció i consum, que es declara insostenible.

A més, s'hi inclouen **responsabilitats múltiples i en tots els àmbits (àmplies i compartides)**. Implica totes les esferes de la societat: els organismes internacionals, el sector privat, la població civil i els governs tenen un termini de quinze anys per assolir-los, per fer que els ODS passin a formar part del nostre dia a dia.

Cristina Gallach, alta comissionada per a l'Agenda 2030 fins a l'any 2020, la defineix com un **gran pla estratègic amb l'objectiu que es realitzin les transformacions necessàries que ens portin a un món millor, més inclusiu, desenvolupat, amb protecció mediambiental i desenvolupament tecnològic en el 2030** ([FIIAPP, 2019](#)). Hi podem trobar receptes, accions i un camí per arribar a un país o Estat molt més sostenible, amb polítiques socials, d'inclusió, d'igualtat, d'impuls de la ciència, de feina digna, de protecció del medi ambient i de la biosfera, i més recomanacions en funció de cada objectiu.

L'Agenda 2030 vol ser un document que aporti **coherència de polítiques, un mètode de feina, organització, transversalitat i transparència** (FIIAPP 2019).

Universitat
de les Illes Balears

COMPROMESA
AMB L'AGENDA 2030

OBJECTIUS DE DESENVOLUPAMENT SOSTENIBLE (ODS)

Figura 2. Objectius de desenvolupament sostenible. Font: OCDS de la UIB, dissenyada pel Servei de Comunicació, Promoció i Imatge de la UIB.

Els 17 ODS s'agrupen en **cinc eixos: Persones, Planeta, Prosperitat, Pau i Partenariat** i, tot i que es poden analitzar d'una manera individual, és a les metes i els indicadors on trobam les relacions entre uns i altres.

A continuació, presentam un resum de les metes més destacades de cada un dels 17 ODS.

ODS 1. Fi de la pobresa: en totes les seves formes i a tot el món. Erradicar la pobresa extrema (que cap persona al món visqui amb menys d'1,25 dòlars al dia), reduir la proporció d'homes, dones i infants que viuen en la pobresa i adoptar **mesures de protecció social.**

Això implica garantir per a tothom els mateixos drets als recursos econòmics, fomentar la resiliència de les persones en situació vulnerable i reduir la seva exposició i la vulnerabilitat, garantir la mobilitat de recursos per posar en marxa programes i polítiques encaminades a la reducció de la pobresa i establir marcs normatius sòlids en l'àmbit nacional, regional i internacional sobre la base d'estratègies que considerin les qüestions de gènere.

ODS 2. Fam zero: posar fi a la fam i garantir l'accés de totes les persones a una alimentació sana nutritiva i suficient. Posar fi a la malnutrició, especialment en menors, embarassades i gent gran i assolir la seguretat alimentària.

S'hi inclou el compromís de **promoure l'agricultura sostenible**, afavorir la productivitat agrícola a petita escala, especialment per a dones, pobles indígenes, persones que treballen en explotacions agrícoles familiars, a la ramaderia i a la pesca, accés segur i equitatiu de les terres i recursos de producció. Garantir la sostenibilitat dels sistemes de producció, mantenir la diversitat genètica de les llavors, plantes i animals, afavorint-ne els **coneixements tradicionals i la distribució justa i equitativa**. Augmentar les inversions en la infraestructura rural i la investigació agrícola, corregir i prevenir les restriccions i desviacions comercials i adoptar les mesures per al bon funcionament dels mercats.

ODS 3. Salut i benestar: garantir una vida sana i promoure el benestar de tothom en totes les edats. Especialment, reduir la mortalitat materna, neonatal i en la infància. Posar fi a les epidèmies de la sida, la tuberculosi, el paludisme i altres malalties.

Per tant, millorar la prevenció i el tractament de les malalties no transmissibles, promoure la salut mental i el benestar, enfortir la prevenció i el tractament de l'abús de substàncies addictives, reduir el nombre de morts i lesions causades per accidents de trànsit. **Accés universal a la cobertura sanitària.** Reduir el nombre de morts i malalties produïdes per productes químics perillosos, la contaminació de l'aire, l'aigua i la terra. Donar suport a les activitats d'investigació i desenvolupament de vacunes i augmentar el finançament per a la salut i la contractació de personal sanitari.

ODS 4. Educació de qualitat: garantir una educació inclusiva, equitativa, igualitària i de qualitat. Promoure oportunitats d'aprenentatge durant tota la vida, per a tothom. Garantir que tots els infants acabin l'**educació primària i secundària, que ha de ser gratuïta**, equitativa i de qualitat, accés a serveis d'atenció i desenvolupament en la primera infància i l'educació escolar.

Això implica l'accés igualitari per a homes i dones a una formació tècnica, professional i superior de qualitat, que inclogui l'educació universitària. Eliminar les disparitats de gènere en l'educació i garantir l'accés igualitari per a totes les persones vulnerables, incloses les persones amb discapacitat, els pobles indígenes i els infants en situació de vulnerabilitat. **Fomentar l'educació pel desenvolupament sostenible i estils de vida sostenibles**, els drets humans i la igualtat de gènere. Promocionar la cultura de la pau i la no violència, la ciutadania mundial i la valoració de la diversitat cultural i contribució de la cultura. Construir i adequar instal·lacions educatives, entorns d'aprenentatge segurs, no violents, inclusius i eficaços. Augmentar el nombre de beques i l'oferta de docents qualificats.

ODS 5. Igualtat de gènere: empoderament de dones i nines. Posar fi a totes les formes de discriminació, formes de violència incloses el tràfic i l'explotació sexual, contra totes les dones i nines al món. **Eliminar les pràctiques nocives** com el matrimoni infantil precoç i forçat i la mutilació genital femenina. **Reconèixer i valorar la cura i la tasca domèstiques.** Garantir la **participació plena i efectiva de les dones** i la igualtat de lideratge a tots els àmbits de la vida política, econòmica i pública.

Per tant, **garantir l'accés universal a la salut sexual i reproductiva i els drets associats.** Emprendre **reformes que atorguin a les dones drets als recursos** econòmics, accés a la propietat i al control de la terra i a altres tipus de béns. Millorar l'ús de la tecnologia instrumental i aprovar i enfortir polítiques i lleis aplicables per promoure la igualtat de gènere i l'empoderament de totes les dones i les nines en tots els àmbits.

ODS 6. Aigua i sanejament: garantir la disponibilitat d'aigua, la seva ordenació sostenible i el sanejament per a tothom. Accés universal i equitatiu a l'aigua potable a un preu assequible per a tots. Accés a serveis de sanejament i d'higiene adequats i equitatius, amb atenció a les dones, les nines i les persones en situació de vulnerabilitat.

Això implica millorar la qualitat de l'aigua reduint-ne la contaminació, eliminant els abocaments i minimitzant l'emissió de productes químics i materials perillosos. **Utilització eficient dels recursos hídrics i garantir la sostenibilitat de l'extracció** i l'abastiment d'aigua dolça, reduir el nombre de persones que pateixen la falta d'aigua. **Protegir i restablir els ecosistemes** relacionats amb l'aigua, els boscs, les muntanyes, els aiguamolls, els rius, els aqüífers i els llacs. Donar suport a la capacitat en activitats i programes relatius a l'aigua i a la **participació de les comunitats locals** en la gestió de l'aigua i el sanejament.

ODS 7. Energia assequible i no contaminant: segura, sostenible i moderna per a tothom. Accés universal a serveis energètics assequibles, fiables i moderns.

S'hi inclou augmentar la proporció d'**energia renovable** en el conjunt de fonts energètiques, augmentar la taxa mundial de millora de l'**eficiència energètica**. Facilitar l'accés a la investigació i la tecnologia relatives a l'energia neta, fonts renovables, eficiència energètica i tecnologies avançades i menys contaminants, promoure la **inversió en infraestructura energètica**.

ODS 8. Treball decent i creixement econòmic: promoure el creixement econòmic sostingut, inclusiu i sostenible. Ocupació plena i productiva. Mantenir el creixement econòmic per càpita i el creixement del producte interior brut. Assolir nivells elevats de productivitat econòmica a través de la **diversificació, la modernització tecnològica i la innovació.**

Això implica promoure polítiques que donin suport a les activitats productives, la creació de llocs de feina decents, l'emprenedoria, la creativitat i la innovació. Fomentar el **creixement de microempreses i petites i mitjanes empreses.** Millorar la **producció i el consum eficient** dels recursos mundials i **desvincular el creixement econòmic de la degradació del medi ambient.**

A més, **treball decent** per a dones, homes, joves i persones amb discapacitat i igualtat de remuneració. Posar fi a l'esclavitud i a la tracta. Prohibir i eliminar el treball infantil, el reclutament i la utilització d'infants soldat. **Protegir els drets laborals**, entorns de feina segurs i sense riscos, en particular per a migrants i, especialment, dones.

I que el **turisme sigui sostenible**, que promogui la cultura i els productes locals. Enfortir la capacitat de les institucions financeres nacionals per fomentar i ampliar l'accés als serveis per

a tothom. Donar suport a la iniciativa d'ajudes per al comerç, i posar en marxa una estratègia mundial per a l'ocupació de joves.

ODS 9. Indústria innovadora i infraestructura: resiliència, inclusiva i sostenible. Desenvolupar infraestructures fiables i de qualitat, regionals i transfrontereres, per donar suport al desenvolupament econòmic i el benestar humà, accés **equitatiu i assequible**. Augmentar la contribució de la indústria a l'ocupació i al producte interior brut.

Per tant, millorar l'accés de **petites indústries** i altres empreses als serveis financers, modernitzar-les i **convertir-les en sostenibles**. Utilitzar recursos eficaços i processos nets i ambientalment racionals. Augmentar la **investigació científica i la millora de la capacitat tecnològica**, promoure el desenvolupament d'infraestructures sostenibles i resilients. Augmentar el suport financer, i garantir un entorn normatiu que afavoreixi la diversificació industrial i l'addició de valor als productes bàsics.

ODS 10. Reducció de les desigualtats: als països i entre els països. Creixement dels ingressos de les persones empobrides, potenciar i promoure la **inclusió social, econòmica i política** de totes les persones, independentment de l'edat, el sexe, la discapacitat, la raça, l'ètnia, la religió o la situació econòmica. **Igualtat d'oportunitats** i reduir la desigualtat de resultats, promovent legislacions, polítiques i mesures adequades.

S'hi inclouen adoptar **polítiques fiscals, salarials i de protecció social**. Millorar la reglamentació i la vigilància de les institucions i mercats financers. Major **representació i intervenció dels països del Sud** en les decisions econòmiques i financeres internacionals per augmentar-ne l'eficàcia, la fiabilitat, la rendició de comptes i la legitimitat. **Facilitar la migració i la mobilitat** segura, regular i responsable de les persones. Fomentar l'assistència oficial i els corrents financers, inversió directa en els països del Sud.

ODS 11. Ciutats i comunitats sostenibles. Inclusives, segures, resilients i sostenibles. Garantir l'accés de totes les persones a l'habitatge i els serveis bàsics adequats, segurs i assequibles, millorar els barris marginals.

Això implica l'accés a sistemes de transport segurs, assequibles i sostenibles, millorar la seguretat viària, ampliar el transport públic amb atenció a les persones en situació de vulnerabilitat. **Urbanització inclusiva i sostenible**, capacitat de planificació i gestió participativa integrada i sostenible dels assentaments humans. **Protegir el patrimoni cultural i natural del món.**

A més, **reduir les morts causades per desastres**, així com les pèrdues econòmiques. **Millorar la qualitat de l'aire i la gestió de residus.** Accés universal a zones verdes i espais públics segurs. Donar suport a **vincles econòmics, socials i ambientals positius** entre zones urbanes, periurbanes i rurals. Polítiques integradores per promoure la inclusió, la utilització eficient dels recursos, la mitigació del canvi climàtic, l'adaptació i la resiliència. Assistència financera i tècnica per a edificis sostenibles i resilients, amb la utilització de materials locals.

ODS 12. Producció i consum responsables: modalitats de consum i producció sostenibles. Assolir la **gestió sostenible i l'ús eficient dels recursos naturals**, reduir el malbaratament d'aliments, gestionar ecològicament els productes químics i reduir-ne l'alliberació a l'atmosfera, amb la finalitat de **minimitzar-ne els efectes adversos en la salut i el medi ambient.**

S'hi inclou augmentar la **prevenció, la reducció, el reciclatge i la reutilització** de residus. Encoratjar les empreses a adoptar **pràctiques sostenibles** i informar sobre la sostenibilitat en els seus documents. Garantir que totes les persones coneguin el desenvolupament sostenible i els **estils de vida en harmonia amb la natura.** Enfortir la capacitat científica i tecnològica cap a modalitats de consum i producció sostenibles, establir instruments per vigilar els efectes en el desenvolupament, **turisme sostenible, promoció de la cultura i productes locals.** Eliminar les distorsions de mercat i promoure la reestructuració de sistemes tributaris per garantir l'eliminació de subsidis perjudicials.

ODS 13. Acció pel clima: mesures urgents contra el canvi climàtic. Enfortir la **resiliència i la capacitat d'adaptació** als riscos relacionats amb el clima i els desastres naturals, incorporar **mesures relatives al canvi climàtic** en les polítiques, estratègies i plans nacionals.

Per tant, s'ha de millorar l'**educació, la sensibilització i la capacitat** humana respecte al canvi climàtic. I complir amb els compromisos internacionals de les Nacions Unides posant en marxa el [Fons Verd del Clima](#) (Fons Verd del Clima, 2010) i promovent mecanismes per augmentar la capacitat de planificació i gestió en tots els països i respecte a totes les persones.

ODS 14. Vida submarina: conservar i utilitzar d'una manera sostenible els oceans i els mars. Prevenir i reduir la contaminació marina, en particular la produïda per activitats realitzades a terra, gestionar i protegir els ecosistemes marins i costaners.

Per tant, **reglamentar l'explotació pesquera** i posar fi a la pesca excessiva, il·legal, no declarada i no reglamentada, prohibir certs sistemes de subvencions a la pesca que contribueixen a la sobrecapacitat i la pesca excessiva. Augmentar els beneficis econòmics de **l'ús sostenible dels recursos marins**, la pesca sostenible, l'aqüicultura i el turisme.

A més, millorar els coneixements científics, la investigació i la tecnologia marines, per millorar la salut dels oceans i la biodiversitat marina. Facilitar l'accés dels **pescadors artesanals** als recursos marins i mercats, i millorar la conservació i l'ús dels oceans i recursos aplicant-hi el Dret internacional.

ODS 15. Vida d'ecosistemes terrestres: protegir, establir i promoure la sostenibilitat, efectuar una ordenació sostenible dels boscs, lluitar contra la desertificació, detenir i capgirar la degradació de les terres i posar fre a la pèrdua de la diversitat biològica. Treballar per a la conservació, el restabliment, la utilització i la gestió sostenible dels ecosistemes terrestres i interiors. Rehabilitar els d'hàbitats naturals, terres i sòls i adoptar mesures urgents per reduir-ne la degradació. Protegir espècies amenaçades.

S'hi inclou promoure la **participació justa i equitativa** en els beneficis derivats de la seva utilització, establir mesures urgents per posar fi a la caça furtiva i el tràfic d'espècies protegides, flora i fauna, prevenir la introducció d'espècies invasores. Integrar els valors dels ecosistemes i la diversitat biològica en la **planificació nacional i local**, augmentar els recursos financers per a la seva conservació i utilització sostenible.

ODS 16. Pau, justícia i institucions sòlides: societats pacífiques i inclusives, facilitar l'accés a la justícia, institucions eficaces, responsables i inclusives a tots els àmbits. Reduir totes les formes de violència al món. Posar fi al maltractament, l'explotació, el tràfic de persones i totes les formes de violència i tortura contra infants.

Això implica promoure l'**Estat de dret en l'àmbit nacional i internacional**, igualtat de justícia per a tothom. Treballar contra la venda d'armes il·lícita, els actius robats, la delinqüència organitzada, la corrupció i el suborn. **Institucions eficaces i transparents**, decisions inclusives, participatives i representatives. Identitat jurídica per a totes les persones, accés públic a la informació i la protecció de les llibertats fonamentals. Enfortir les institucions i promoure i **aplicar lleis i polítiques no discriminatòries** en favor del desenvolupament sostenible.

ODS 17. Aliances per assolir els objectius: enfortir els mitjans d'execució i gestionar dades de tots els països. Enfortir la mobilitat de recursos i el suport entre països, complir els compromisos i la promoció de la inversió internacional.

Per tant, cooperació entre països per assolir la **sostenibilitat** respecte al deute a llarg termini, fomentar la planificació i la reestructuració d'aquest deute. Compromisos de col·laboració en l'àmbit **tecnològic**, col·laboració en matèria de **creació de capacitats**, promoció del **comerç** multilateral universal obert, no discriminatori i equitatiu. **Coherència normativa i institucional**, aliances entre **múltiples actors** i anàlisis de dades, **supervisió i rendició de comptes**. ([Nacions Unides](#))

Universitat
de les Illes Balears

Oficina
de Cooperació al Desenvolupament
i Solidaritat OCDS

G CONSELLERIA
O AFERS SOCIALS
I ESPORTS
B DIRECCIÓ GENERAL
COOPERACIÓ

Referències bibliogràfiques

[Assemblea General de l'ONU](#). (2000). «Declaración del Milenio», Nova York, núm. 55/2: 1-17.

Banc Mundial. (1990). «Informe sobre el desarrollo mundial 1990. La pobreza». Washington DC.

[CEPAL. Rio+20](#). CEPAL. Accés: 26 de febrer de 2021.

CORNIA, G. A.; JOLLY, R. I STEWART, F. (1987). *Ajuste con rostro humano. Vol. 1: Protección de los grupos vulnerables y promoción del crecimiento. Vol. 2: Estudio de países*. N. 338.9 A312. UNICEF

Fons Verd del Clima. «[Green Climate Fund](#)». 2010. Accés: 26 de febrer de 2021. <>.

FIIAPP. «[¿Qué es... la Agenda 2030?](#)». Vídeo de YouTube, 3:45. 31 de maig de 2019.

Nacions Unides. CEPAL. (1996). «Transformación productiva con equidad: la tarea prioritaria del desarrollo de América Latina y el Caribe en los años noventa». CEPAL.

Nacions Unides. «[Objetivos y Metas de Desarrollo Sostenible](#)». Accés: 26 de febrer de 2021.

Nacions Unides. (2015). «[La Asamblea General adopta la Agenda 2030 para el desarrollo sostenible](#)».

Nacions Unides. (2015). «Transformar nuestro mundo: la Agenda 2030 para el desarrollo sostenible», 1 (11): 1-40.

Nacions Unides Mèxic. «[Objetivos de Desarrollo del Milenio](#)». Accés: 23 de febrer de 2021.

Organització Mundial de la Salut. (2010). «[Objetivos de Desarrollo del Milenio](#)». WHO.

Programa de les Nacions Unides per al desenvolupament. (2015). «[Objetivos de Desarrollo del Milenio. Informe de 2015| PNUD](#)».

UNCETA, K. (2016). «[Cicle de sessions monogràfiques de l'Agenda 2030. Primera sessió del cicle ODS, 2015-16](#)». Monogràfics Formació en Cooperació al Desenvolupament i Solidaritat – Educació per a la Ciutadania Global. OCDS. Universitat de les Illes Balears.

Universitat
de les Illes Balears

Oficina
de Cooperació al Desenvolupament
i Solidaritat OCDS

G CONSELLERIA
O AFERS SOCIALS
I I ESPORTS
B DIRECCIÓ GENERAL
COOPERACIÓ

Bibliografia / Recursos

OCDS. (2016). [Cicle de sessions monogràfiques de l'Agenda 2030](#). Monogràfics Formació en Cooperació al Desenvolupament i Solidaritat – Educació per a la Ciutadania Global. OCDS. Universitat de les Illes Balears.

[Divisió d'Estadística de les Nacions Unides](#). (2020). «SDG Indicators»

Govern d'Espanya. (2018). «[Hacia una estrategia española de desarrollo sostenible](#)»,

Nacions Unides. «[Guides By Subject - Research Guides at United Nations Dag Hammarskjöld Library](#)». Accés: 28 de febrer de 2021.

ZAFRA, M. «[De aquellos ODM, estos ODS](#)», *El País*, 13 de maig de 2017.

Universitat
de les Illes Balears

Oficina
de Cooperació al Desenvolupament
i Solidaritat OCDS

G CONSELLERIA
O AFERS SOCIALS
I I ESPORTS
B DIRECCIÓ GENERAL
COOPERACIÓ

2. Les cinc àrees clau de l'Agenda 2030 com a bases del canvi: persones, planeta, pau, prosperitat i partenariat.

Presentació

Una vegada presentada l'Agenda 2030, el seu context, antecedents i els Objectius de desenvolupament sostenible (ODS), en aquest apartat treballarem amb major profunditat les 5 P o eixos que formen l'Agenda 2030.

Aquests eixos, com ja hem esmentat a l'apartat anterior, són Persones, Planeta, Pau, Prosperitat i Partenariat, i ens permeten simplificar els continguts dels ODS per poder treballar-los des d'una perspectiva multifactorial i global.

Universitat
de les Illes Balears

Oficina
de Cooperació al Desenvolupament
i Solidaritat OCDS

G CONSELLERIA
O AFERS SOCIALS
I ESPORTS
B DIRECCIÓ GENERAL
COOPERACIÓ

Objectius específics

Analitzar l'Agenda 2030 i els ODS en els 5 eixos que ens permetran abordar-la d'una manera holística.

Comprendre cada un dels eixos, quins ODS s'hi inclouen i com es relacionen entre ells.

Interioritzar les 5P com a part implícita en cada ODS i poder-ho portar a la pràctica en tots els àmbits.

Universitat
de les Illes Balears

Oficina
de Cooperació al Desenvolupament
i Solidaritat OCDS

G CONSELLERIA
O AFERS SOCIALS
I I ESPORTS
B DIRECCIÓ GENERAL
COOPERACIÓ

Continguts

2.1. Objectius de desenvolupament sostenible (ODS). Com treballar-los?

Una vegada que coneixem l'Agenda 2030 i els ODS, ens podem focalitzar a implementar els nous enfocaments de desenvolupament que cerquen relacionar les dimensions econòmiques, socials i ambientals, reconeixent al mateix temps que les decisions i els enfocaments estan relacionats i tenen sinergies i compensacions entre si.

Les 5 P o 5 eixos (Persones, Planeta, Pau, Prosperitat i Partenariat) de l'Agenda 2030 ens permeten mesurar el progrés, creant connexions entre els objectius:

Imatge 1. Objectius de desenvolupament sostenible (ODS).

Si comparàssim aquests eixos i els ODS que els componen amb els Objectius del mil·lenni (ODM) que hem vist a l'apartat anterior, podem veure el canvi d'enfocament que ha patit l'Agenda en relació amb els objectius de l'any 2000 i l'any 2015:

Eix	ODM (2000)	ODS (2015)
PERSONES	 	
PLANETA		
PAU		
PROSPERITAT		
PARTENARIAT		

Taula 1. ODS i ODM segons els 5 eixos principals (elaboració pròpia i recursos del [Grupo de Trabajo para el Seguimiento Legislativo de los ODS](#). Mèxic, 2017).

El vell paradigma del desenvolupament, centrat en el creixement econòmic, sovint ha descuidat altres aspectes de la vida i de la societat com el benestar humà i social o la sostenibilitat. En l'actualitat, el creixement econòmic representa un dels objectius de l'Agenda 2030 (ODS 8), però no podem perdre de vista que el sistema capitalista, imperant al món actual, és contradictori amb el concepte de sostenibilitat.

Fruit del consens entre els diferents agents, és a les 5 P i a través de l'anàlisi dels seus ODS, metes i indicadors, on podem veure com es relacionen cada un dels objectius entre si, les esferes socials, ambientals i econòmiques.

A escala global, es promou un canvi cap a un desenvolupament més equitatiu i equilibrat, en l'àmbit local, nacional, regional i global. Així, sense perdre de vista la interconnexió entre tots els ODS, anirem aprofundint en cada un d'aquests eixos.

2.2. Persones: ODS 1 Pobresa, ODS 2 Fam, ODS 3 Salut, ODS 4 Educació i ODS 5 Igualtat de gènere

Persones: Individus de l'espècie humana. (Institut d'Estudis Catalans. Diccionari de la llengua catalana)

Comencem per una definició del terme que ofereix molta informació. El concepte «persona» ens indica que es tracta d'una **Agenda per a tots els individus de l'espècie humana**, sense excloure de responsabilitats ni deixant a ningú enrere ([Ministeri de Drets Socials i Agenda 2030](#)).

Els ODS declaren la determinació del món de «posar final a la pobresa i la fam, en totes les seves formes i dimensions, i garantir que tots els éssers humans puguin desenvolupar el seu potencial

amb dignitat i igualtat, en un medi ambient saludable» (Nacions Unides, 2015).

El progrés dels darrers anys ha estat desigual, per tant, posar final a la pobresa implica fer front a altres reptes complexos que impacten directament en la dignitat i el benestar de la humanitat. **Els conflictes, els desplaçaments i l'amenaça constant de l'emergència climàtica** són reptes que, a més, estan estrictament relacionats entre si.

Altres **necessitats bàsiques**, com la nutrició, l'educació, l'accés a l'aigua, el sanejament i l'electricitat també estan en risc com a conseqüència de les desigualtats creades en el sistema actual. A més, encara som enfora d'assolir la **cobertura universal de salut** i, si aquestes tendències no canvien, moltes persones quedaran enrere. La pandèmia actual ha posat en primera línia aquesta necessitat i com ha afectat de diferent forma cada país en funció de les seves cobertures i possibilitats.

Respecte a les persones i el seu benestar, les limitacions financeres i la falta d'instal·lacions accessibles per a tothom, a més de les barreres a la cobertura universal de salut, **afecten tota l'Agenda 2030**, inclosa l'educació, el treball i la igualtat de gènere, dificultant la sortida de la pobresa ([Brown i Rasmussen 2019](#)).

Si bé l'esperança de vida ha augmentat a un creixement constant, és en aquest eix on hem de pensar quin estil de vida volem, quin és el concepte de qualitat de vida i com aplicarem el desenvolupament sostenible. Relacionat amb aquests punts, a [Dancaru #EligeSostenible](#), un directori d'empreses que treballen pel desenvolupament sostenible humà a Xile, defineixen el **desenvolupament humà sostenible (DHS)** com:

«Un procés de creixement econòmic progressiu amb la qualitat de vida, que col·loca l'ésser humà com a centre i subjecte primordial del desenvolupament, per mitjà del creixement econòmic amb equitat social, la transformació dels mètodes de

producció i patrons de consum que se sustentin en l'equilibri ecològic i el suport vital de la regió.

»Aquest procés implica integrar diversos aspectes com la diversitat ètnica i cultural, la participació ciutadana, el desenvolupament local en equilibri amb el medi ambient, ajudant i compromentent-nos amb les futures generacions que puguin gaudir i mantenir la seva qualitat de vida.» ([Dancaru 2019](#))

2.3. Planeta: ODS 6 Aigua, ODS 12 Consum, ODS 13 Canvi climàtic, ODS 14 Oceans i ODS 15 Medi ambient

Planeta: Astre opac que gira al voltant del Sol o, en general, d'un estel. (Institut d'Estudis Catalans. Diccionari de la llengua catalana)

La definició de 'planeta' ens ubica en el sistema solar, que depèn en el seu conjunt, en concret, del Sol. Podem extreure d'aquesta definició que el planeta funciona molt més enllà de l'ésser humà i que, tot i que les pràctiques desenvolupades ens hagin portat a la situació actual, tenim l'obligació de conservar-lo si volem que sigui habitable.

Els ODS esmentats estableixen l'objectiu de **protegir el planeta «perquè pugui satisfer les necessitats de les generacions presents i futures».**

Cada dia, podem veure com està de connectada l'emergència climàtica amb el desenvolupament global. Els impactes ja se senten a tot el món i deixen ben clar que és necessari augmentar la urgència i l'ambició per apostar realment per la **sostenibilitat ecològica.**

El món s'enfronta a una **emergència climàtica** que està superant els esforços per abordar-la; la taxa d'emissions i l'escalfament global presenten dades negatives que generen riscos importants per a la salut, els mitjans de vida, la sobirania alimentària, el subministrament d'aigua, la seguretat humana i el creixement econòmic. Si no es comença a actuar d'una manera real i eficient amb canvis ràpids i globals, aquests impactes empitjoraran.

El canvi climàtic és un repte per a tots els ODS i té un efecte desproporcionat en les persones, en molts aspectes, com per exemple en el rendiment dels cultius, la qual cosa agreuja la inseguretat alimentària, la desnutrició i la dificultat de creixement econòmic de les comunitats més vulnerables ([Brown i Rasmussen 2019](#)).

És indispensable abordar la **protecció de la biodiversitat i de la natura**. Les accions humanes, fruit del sistema de producció dels darrers anys, han provocat desforestació, degradació de la terra, desertificació i l'empitjorament de la qualitat de l'aigua, ocasionada en la seva majoria per la contaminació orgànica i química, que arriben a provocar desplaçaments de persones que s'han vist obligades a deixar casa seva per haver perdut el seu mitjà de vida.

Aquesta situació és present en les demandes de la societat cap a unes polítiques intel·ligents des del punt de vista climàtic; per ara, es veuen els esforços però **manca convertir els plans en accions**, tal com es veurà al mòdul 5.

2.4. Pau: ODS 16 Pau i justícia

Pau: Estat de tranquil·litat o de quietud no torbat per fatigs, molèsties, etc. (Institut d'Estudis Catalans. Diccionari de la llengua catalana)

Un altra definició important és la que fan les Nacions Unides: «La pau no és només l'absència de conflictes. Conviure en pau consisteix a **acceptar les diferències i tenir la capacitat d'escoltar, reconèixer, respectar i apreciar les altres persones, així com viure de manera pacífica i unida. És un procés positiu, dinàmic i participatiu en què es promou el diàleg i se solucionen els conflictes amb un esperit d'entesa i cooperació mútua**» (ONU. Dia Internacional de la Convivència en Pau).

Els ODS assenyalen que «**no pot haver-hi desenvolupament sostenible sense pau i no pot haver-hi pau sense desenvolupament sostenible**». Per aquest motiu, es proposa un eix amb un ODS per destacar la importància de fomentar les societats pacífiques, justes i inclusives.

Els **conflictes armats** amenacen els drets humans i els avenços en matèria de desenvolupament. Els països en aquesta situació són els que es troben més lluny d'assolir els ODS. Però no només ens afecten globalment els conflictes armats, també afecten el conjunt de la humanitat els **homicidis o la violència contra dones i nines** i els feminicidis, que són alguns exemples que deixen el món enfora de la pau global.

La **justícia** és fonamental tant per posar fi a la pobresa i la desigualtat com per garantir que ningú no quedi enrere, però les societats més vulnerables són les que tenen més difícil accedir-hi. Preocupa cada vegada més la manera com les condicions per a la societat civil s'estan restringint al món, i com els drets bàsics d'associació i reunió són qüestionats i disminueixen la llibertat global.

És imprescindible, per a la comunitat internacional, continuar treballant per fomentar societats pacífiques, justes i inclusives, sense por ni violència ([Brown i Rasmussen 2019](#)).

2.5. Prosperitat: ODS 7 Energia, ODS 8 Ocupació i economia, ODS 9 Infraestructures, ODS 10 Desigualtats i ODS 11 Ciutats

Prosperitat: Estat d'allò que prospera, que és pròsper, és a dir, que és en bon curs, en estat favorable i beneficiós. (Institut d'Estudis Catalans. Diccionari de la llengua catalana)

Aquesta definició ens planteja una incògnita, i és en si mateix el concepte de 'favorable' o 'beneficiós', ja que, segons el punt de vista des del qual ho mirem, el mateix prisma es pot entendre des d'enfocaments diferents. Per abordar aquest punt, no perdrem de vista el concepte de desenvolupament humà sostenible (**DHS**), vist a l'eix Persones, que ens marcarà on hem de posar el focus.

Els ODS tenen com a objectiu «**garantir que tots els éssers humans puguin gaudir d'una vida pròspera i plena i que el progrés econòmic, social i tecnològic sigui produït en harmonia amb la natura**».

Aquest enfocament, fins ara inexistent (vegeu la taula 1), ens porta a la **desigualtat** com un dels fets definitoris de les societats actuals. La prosperitat compartida està estancada, ja que mentre el món lluita amb una economia en desacceleració i una creixent desigualtat, el treball, les condicions i les taxes de desocupació són un repte per a molts països.

Són les desigualtats sistèmiques les que limiten la prosperitat: la mobilitat econòmica entre generacions lligades a l'estatus social de cada persona, les dificultats a les quals estan sotmeses les persones amb discapacitat, la inexistència d'igualtat de gènere que continua exposant dones i nines a la discriminació i la violència i la bretxa salarial de gènere són algunes de les assignatures pendents que afecten la totalitat dels ODS i limiten especialment la prosperitat ([Brown i Rasmussen 2019](#)).

2.6. Partenariat: ODS 17 Aliances

Partenariat: Acció d'aliar o d'aliar-se dos o més pobles o dues o més persones. (Institut d'Estudis Catalans. Diccionari de la llengua catalana)

La darrera definició i darrer eix posen de manifest la globalitat i necessitat d'aliances estratègiques per a la consecució dels objectius. La tasca local afecta l'àmbit global i és necessari establir aquestes aliances per aconseguir els objectius conjuntament.

Els ODS demanen «**un esperit de solidaritat global enfortida**», els problemes travessen geografies i sectors i requereixen col·laboració per poder abordar-los.

Cada vegada són més els actors implicats a promoure la sostenibilitat i els ODS, des de joves activistes fins a ciutats que adopten condicions de vida sostenibles o corporacions que incorporen la sostenibilitat en els seus plans centrals, però és necessari augmentar la solidaritat entre països ([Brown i Rasmussen 2019](#)).

La comunitat internacional ha de mobilitzar els mitjans necessaris per implementar l'Agenda. A més de garantir l'acompliment dels compromisos adquirits respecte al finançament, enfortir la solidaritat ([Manta 2017](#)).

Una vegada presentats els 5 eixos de l'Agenda, veiem la relació estreta entre els ODS i els eixos. Com hem esmentat al primer apartat del mòdul, l'Agenda 2030 és transformadora, universal i aporta responsabilitats múltiples. Treballant des de la transversalitat, ens aportarà les sinergies necessàries per poder assolir els objectius, però també és necessari conèixer les mancances i els reptes que presenta; així, analitzar-la des d'una visió crítica enriqueirà l'estudi i permetrà aprofundir-ne en els conceptes més rellevants.

Universitat
de les Illes Balears

Oficina
de Cooperació al Desenvolupament
i Solidaritat OCDS

G CONSELLERIA
O AFERS SOCIALS
I I ESPORTS
B DIRECCIÓ GENERAL
COOPERACIÓ

Referències bibliogràfiques

BROWN, K.; RASMUSSEN, K. (2019). «[The Sustainable Development Goals in 2019: People, Planet, Prosperity in Focus](#)». Fundació de les Nacions Unides.

Dancaru (2019). «[Desarrollo Humano Sostenible como Concepto Base](#)»

Generalitat Valenciana (2017). «L'Agenda 2030. Full de ruta per a ciutats i pobles de la Comunitat Valenciana». València.

Grupo de Trabajo para el Seguimiento Legislativo de los ODS (2017). «[Agenda 2030 y Poder Legislativo en México](#)». Senado de la República.

Institut d'Estudis Catalans. [Diccionari de la llengua catalana](#). Accés: 26 de febrer de 2021.

MANTA, O. (2017). «[The 5 P of the 21st Century People, Planet, Prosperity, Peace and Partnership](#)». Sustainable Economic Development, Innovation Management, and Global Growth.

Ministeri de Drets Socials i Agenda 2030. «[Agenda 2030](#)». Accés: 2 de març de 2021.

Nacions Unides. «[Objetivos y Metas de Desarrollo Sostenible](#)». Accés: 26 de febrer de 2021.

ONU. [Dia Internacional de la Convivència en Pau](#). Nacions Unides. Accés: 26 de febrer de 2021.

Universitat
de les Illes Balears

Oficina
de Cooperació al Desenvolupament
i Solidaritat OCDS

G CONSELLERIA
O AFERS SOCIALS
I I ESPORTS
B DIRECCIÓ GENERAL
COOPERACIÓ

Bibliografia / Recursos

Ministeri de Drets Socials i Agenda 2030. «[Agenda 2030. Documentación, recursos](#)». Accés: 27 de febrer de 2021.

AGUDO, A. «[ODS: Nada que celebrar y todo por hacer en el quinto aniversario de los Objetivos de Desarrollo Sostenible](#)», El País. 25 de setembre de 2020.

El País. «[“Es tu turno”, el rap de la Agenda 2030](#)». Planeta Futuro. Vídeo de YouTube, 2:47. 2 d'agost de 2019.

FUHEM. «[ODS: Una Revisión Crítica](#)», 2019.

Ministeri de Drets Socials i Agenda 2030 (2020). «[Gabriel Castañares: “La Covid-19 hace más necesaria que nunca la Agenda 2030”](#)».

Universitat
de les Illes Balears

Oficina
de Cooperació al Desenvolupament
i Solidaritat OCDS

G CONSELLERIA
O AFERS SOCIALS
I I ESPORTS
B DIRECCIÓ GENERAL
COOPERACIÓ

2

3. Reptes, limitacions i crítiques a l'Agenda 2030

Presentació

Ara que ja hem fet una aproximació als antecedents, al procés i recorregut per a la consecució de l'Agenda 2030 amb els seus 17 objectius de desenvolupament sostenible (ODS) i 169 metes d'una manera més detallada, ha arribat el moment de fer una anàlisi crítica per conèixer algunes de les limitacions, incoherències, reptes i oportunitats d'aquesta agenda global com a full de ruta per orientar els esforços a escala global envers l'horitzó de l'any 2030.

Si l'Agenda 2030 de les Nacions Unides pretén transformar la realitat proposant models més ecojusts, igualitaris i sostenibles, no solament aquí i ara, sinó també pensant en les generacions futures i a escala global, seria d'esperar que els ODS i metes que la conformen apostassin i estassin en coherència amb la sostenibilitat de la vida, el decreixement material, la valorització del treball de cures i de reproducció quotidiana de la vida humana i ecològica, la coresponsabilitat, la redistribució de la riquesa, del temps i de la propietat, la sobirania alimentària, la vida sana, els

drets sexuals i reproductius, l'apoderament, la resiliència, la inclusió i el consum responsable, entre d'altres. La realitat és que és evident que hi ha molts de reptes que cal assumir per superar la crisi multidimensional actual a la qual ens ha abocat l'hegemònic model econòmic capitalista ecocida, patriarcal, colonial, desigual i injust, i a la vegada moltes oportunitats per avançar gràcies a aquesta agenda global de desenvolupament sostenible.

Universitat
de les Illes Balears

Oficina
de Cooperació al Desenvolupament
i Solidaritat OCDS

G CONSELLERIA
O AFERS SOCIALS
I I ESPORTS
B DIRECCIÓ GENERAL
COOPERACIÓ

Objectius específics

Conèixer les crítiques i limitacions més importants dels ODS i de les metes per entendre com els podem adaptar perquè conformin un full de ruta més coherent.

Valorar, des d'una perspectiva crítica, els reptes i oportunitats com a eix central en la coherència de polítiques a escala global a favor del planeta, de les persones, de la pau, de la prosperitat i del partenariat.

Analitzar quins són els reptes del sector de la cooperació al desenvolupament en la consecució de les metes assignades als ODS.

Universitat
de les Illes Balears

Oficina
de Cooperació al Desenvolupament
i Solidaritat OCDS

G CONSELLERIA
O AFERS SOCIALS
I I ESPORTS
B DIRECCIÓ GENERAL
COOPERACIÓ

Continguts

Una visió crítica a l'agenda global de desenvolupament sostenible

El camí envers la sostenibilitat,¹ que travessa l'Agenda 2030, implicaria alliberar-nos d'un sistema de desenvolupament inhumà, injust i insostenible, que porta a la destrucció de la vida al planeta i, fins i tot, al suïcidi de l'espècie humana. El sistema capitalista heteropatriarcal com a model hegemònic global podem dir que se sosté sobre dues lògiques: la lògica de la dominació patriarcal i la lògica del capital, les quals supediten la vida (humana i no humana) a la prioritat de l'obtenció de beneficis costi el que costi. Actualment, aquest fet té la màxima expressió en una crisi multidimensional a escala global: una crisi ecològica, socioeconòmica i de valors, que requereix respostes i solucions que permetin abordar la situació d'emergència climàtica i d'injustícia social arreu del món.

A més, és una realitat alarmant que més del 70 per cent de les persones pobres són dones i nines. La pobresa té rostre de dona, d'aquí el concepte de feminització de la pobresa. Aquest concepte, els orígens del qual es remunten als anys 70, explica que les dones i nenes pobres del Sud Global són les primeres víctimes de la destrucció de la natura, donat que la divisió sexual i els rols de gènere atribuïts pel patriarcat fa que recaigui sobre elles el treball domèstic i de cures (anar a cercar aigua, llenya i

altres recursos naturals, així com la gestió dels residus i la relació més directa amb els productes de neteja, per exemple). Aquest sistema socioeconòmic predominant per continuar creixent se serveix de la invisibilització i menyspreu del treball reproductiu o de cures, i també de la sobreexplotació de la naturalesa.

A més, aquest model, encara que s'ha intentat fer extensiu arreu del món, no és exportable, ja que és inviable en termes de justícia social i de sostenibilitat ecològica en un planeta finit i en un món desigual, que vulnera els drets humans de forma sistemàtica i que no té en compte els límits del planeta. De fet, ja fa 45 anys que es va publicar «Los límites del crecimiento» (1972),² informe que el Club de Roma encarregà a l'Institut Tecnològic de Massachusetts (MIT). Des de llavors s'adverteix del perill de continuar creixent il·limitadament sense un consens i compromís internacional com el de l'Agenda 2030 (encara que a continuació veurem algunes de les limitacions i incoherències principals que conté).

Com dèiem, el model actual insostenible en un planeta finit és també incompatible amb la vida, fins i tot posa en risc la supervivència de la humanitat. Però l'Agenda 2030 és una eina útil per fer front a aquesta realitat complexa? Coincidint amb l'activista ecofeminista Yayo Herrero,³ amb l'Agenda 2030 no es resolen els problemes estructurals del desenvolupament, ja que no solament s'invisibilitza la importància del treball reproductiu i de la cura de la vida, sinó que, a més, no es tenen en compte els límits materials del planeta.⁴ Aquesta qüestió és molt evident amb la redacció de l'ODS 8 Feina decent i creixement econòmic, en què es promou un creixement econòmic il·limitat, la qual cosa és una incoherència fonamental amb els límits del planeta.

Però, més concretament, quines són les limitacions i incoherències principals detectades i assenyalades en diferents informes i des de diferents sectors (hem de dir que la crítica més forta als ODS prové de l'Acadèmia i d'organitzacions activistes)? Per una banda, podem dir que l'Agenda 2030⁵ està plena de retòrica i d'incoherències, plasmades en nombrosos ODS,

sobretot si sabem quins són els posicionaments polítics de molts dels Governos dels països sotasignats. Segons l'article «Objectius de desenvolupament sostenible (ODS): una revisió crítica»,⁶ de Carlos Gómez Gil, doctor en Sociologia i professor de la Universitat d'Alacant, un gran nombre dels ODS són una repetició d'antigues promeses no complertes que han estat ajornades des de ja fa dècades i recuperades una vegada i una altra. Així, podem trobar la meta 4.1 per assolir l'escolarització universal, fixada per les Nacions Unides l'any 1990 per arribar-hi al 2000. Ha estat recuperada als Objectius de Desenvolupament del Mil·lenni (ODM) per assolir-la al 2015 i ara l'han tornada a recollir als ODS per ser aconclerta al 2030. La meta 6.1, que asseguraria un accés universal a l'aigua, establerta al 1977 per ser aconclerta al 1990; ajornada al 2015 i ara per al 2030; la meta 13.a, per mobilitzar 100.000 milions de dòlars destinats a frenar el canvi climàtic, acordada a la Cimera del Clima de Copenhaguen de 2009; la meta 16.8, de reforma del Fons Monetari Internacional (FMI), acordada pel G20 l'any 2010 per donar més veu als països emergents; la meta 17.2, que indica que cal destinar entre el 0,15 i el 0,20 per cent de l'ajuda oficial al desenvolupament (AOD) als països menys avançats (PMA), un compromís ja acordat l'any 2001, i també aquesta mateixa meta recull una famosa promesa també incomplerta de dedicar el 0,7 per cent del PIB per a l'AOD als països empobrits, fixada ara ja fa més de quaranta anys, entre d'altres.

A més, es fa molt evident que el vocabulari emprat de manera intencionada és extraordinàriament feble, difús i imprecís a l'hora de redactar tant els ODS com les seves metes, de manera que se'n facilita l'incompliment o un aconpliment feble. Basta que revisem els termes de l'articulat per adonar-nos-en: fomentar, donar suport, enfortir, promoure, adequar, millorar, reconèixer, valorar, implementar, protegir, ampliar, modernitzar, mantenir, potenciar, alentir, racionalitzar, minimitzar, mobilitzar, ajudar, aprofitar, entre d'altres. Fruit de la complexa negociació internacional per arribar al consens assolit, una redacció més contundent o clara va ser substituïda per aquesta altra de més

ambigua que dona peu a interpretacions i a que no siguin tan fàcilment mesurables les metes a aconseguir.

Alguns exemples clars d'incoherència són els següents. L'ODS 1 diu «erradicar la pobresa en totes les seves formes i a tot el món» i després, a la seva meta 1.2, recull «...reduir almenys a la meitat la proporció d'homes, dones i nens/es de totes les edats que viuen en pobresa...». Com quedam? A l'ODS 16, Pau, justícia i institucions sòlides, basta comprovar quins Estats s'han compromès a promoure societats pacífiques, quants dels països occidentals signataris dels acords internacionals —com el nostre— són importants compradors i venedors d'armes a la resta del món. L'ODS 13, Acció pel clima, obliga a adoptar mesures urgents per combatre el canvi climàtic, quan alguns dels països implicats són negacionistes o bé han sortit del Tractat de Kyoto. També és molt evident la visió etnocèntrica de l'Agenda 2030, quan en molts de casos els ODS pretenen imposar el lideratge dels països «desenvolupats»,⁷ com si fossin el model a seguir i imitar pels països «en vies de desenvolupament», com, per exemple, a la meta 12.1, en què es diu clarament «aplicar models de producció i consum sota el lideratge dels països desenvolupats», quan sabem i patim (ara més que mai, amb la pandèmia global de COVID-2019) que una bona part de les nostres economies se sustenten en sistemes de producció i consum totalment insostenibles (i, en aquest sentit, la nostra comunitat autònoma n'és un bon exemple).

Per altra banda, en l'informe esmentat s'explica que hi ha unes responsabilitats comunes, però diferenciades, que operarien a escala global (com les emissions de CO₂ a l'atmosfera, la conservació de la biodiversitat, entre d'altres), i en què cada país assumeix unes responsabilitats diferenciades i intervé de manera distinta, segons el seu grau de responsabilitat. Però hi ha responsabilitats internacionals i obligacions extraterritorials que es refereixen a les que hem d'entendre de manera global, exigint compromisos de tota la comunitat internacional (com ara fer desaparèixer la fam, amb la vulneració de drets humans, les desigualtats de gènere, etc.). De fet, i encara que s'insisteix en el caràcter universal de l'Agenda 2030, cal assenyalar que, de les

169 metes, n'hi ha 27 que són únicament d'aplicació per als països enriquits, la qual cosa només representa un 16 per cent del total, cosa que deixa en entredit aquella suposada universalitat.

Un altre punt que cal destacar és que fa anys que diversos organismes i agències internacionals criden l'atenció sobre la manca de dades bàsiques fiables en matèria de desenvolupament, sobretot en països empobrits, on no és gens bo de fer recopilar dades de qualitat per analitzar-les, ja que no existeixen els sistemes, les eines o les sistematitzacions que ho farien possible i que alhora dificulten el disseny d'indicadors adequats i efectius per monitoritzar-les. Així es constata al primer informe⁸ d'avaluació sobre els avanços dels ODS dut a terme per XSDN (Xarxa de Solucions per al Desenvolupament Sostenible), creada per les Nacions Unides per avançar en el mesurament tècnic dels ODS a tot el món, en el qual s'admet que hi ha problemes seriosos de manca de disponibilitat de dades d'un bon nombre de nacions, sobretot les més empobrides, amb la qual cosa hi ha 44 països que queden fora d'aquesta primera avaluació.

Tot això fa que hi hagi un cert descrèdit de l'Agenda 2030, expressat sobretot pels moviments i entitats socials. Encara i així, compartim la convicció que és una eina molt potent. Els actors, administracions i entitats implicades i diversos sectors públics i privats ens la podem reapropiar i millorar-la per a la incidència política, tant a escala local com global. Sostenim que també pot ser molt útil en el necessari canvi de model, si realment s'impulsa la sostenibilitat ecològica amb perspectiva de gènere com a eix transversal de l'Agenda 2030.

L'Agenda 2030: no deixar ningú enrere?

Encara que el lema de l'Agenda 2030 sigui «no deixar ningú enrere», creiem que és important revisar-ne alguns dels punts

febles al respecte, com són la manca de transversalització de la perspectiva de gènere, que no aborda de manera clara ni valenta la realitat complexa de les migracions ni es decanta per les polítiques redistributives. Per tant, segons el nostre punt de vista, no s'aborden les causes estructurals de les desigualtats que pateixen les dones, les persones migrants i les pobres.

Respecte de les dones, encara que l'ODS 5, Aconseguir la igualtat entre els gèneres i apoderar totes les dones i les nenes,⁹ tracti específicament la igualtat de gènere, és evident que no n'assegura la transversalització als altres 16 ODS. A continuació, fem un petit recull de metes d'alguns dels ODS que hem analitzat que sí que aborden aspectes importants de la igualtat de gènere:

- ODS 1, Posar fi a la pobresa en totes les seves formes a tot el món. Hem de dir que s'hi recullen unes dades que fan referència específicament a un concepte molt important que ja he esmentat abans: «De les persones que viuen en situació de pobresa, més del 70 per cent són dones i nenes. Aquesta dada constitueix, en si mateixa, una prova irrefutable que la pobresa al món té rostre de dona, fenomen que està àmpliament documentat i que es recull sota el concepte de feminització de la pobresa». I algunes metes relacionades, com ara «Crear marcs normatius sòlids en els plans nacional, regional i internacional, sobre la base d'estratègies de desenvolupament a favor que es tinguin en compte les qüestions de gènere, a fi de donar suport a la inversió accelerada en mesures per erradicar la pobresa».
- ODS 3, Garantir una vida sana i promoure el benestar per a tothom a totes les edats. Algunes dades tracten la situació particular de les dones: «El VIH és la causa principal de mort entre les dones en edat reproductiva a tot el món». I algunes metes, com ara «Garantir l'accés universal als serveis de salut sexual i reproductiva, inclosos els de planificació de la família, informació i educació, i la integració de la salut reproductiva en les estratègies i els programes nacionals».

- ODS 4, Garantir una educació inclusiva, equitativa i de qualitat i promoure oportunitats d'aprenentatge durant tota la vida per a tothom. Unes dades amb perspectiva de gènere: «Al món hi ha 103 milions de joves que no tenen un nivell mínim d'alfabetització, i més del 60 per cent són dones»; i, unes metes: «Vetllar perquè totes les nenes i tots els nens acabin els cicles de l'ensenyament primari i secundari, que ha de ser gratuït, equitatiu i de qualitat, i ha de produir resultats escolars pertinents i eficaços»; «Garantir que tot l'alumnat adquireixi els coneixements teòrics i pràctics necessaris per promoure el desenvolupament sostenible, mitjançant l'educació i l'adopció d'estils de vida sostenibles, els drets humans, la igualtat entre els gèneres, la promoció d'una cultura de pau i no violència, la ciutadania global i la valoració de la diversitat cultural».
- ODS 8, Promoure el creixement econòmic sostingut, inclusiu i sostenible, l'ocupació plena i productiva, i una feina decent per a tothom. Només es recull de forma molt superficial en una de les metes la situació específica de les dones: «Protegir els drets laborals i promoure un entorn de treball segur i protegit per a totes les persones, incloses les migrants; en particular, les dones i les persones amb ocupacions precàries».

Més enllà d'aquestes referències, a la resta dels ODS no esmentats, no s'analitzen les desigualtats de gènere ni es presenten les dades desagregades per sexe o no es plantegen les metes amb perspectiva de gènere de manera específica. De fet, les entitats Associació de Planificació Familiar de Catalunya i Balears (APFCIB), Cooperació i Crea Positiva, amb el suport de l'Agència Catalana de Cooperació al Desenvolupament, dissenyaren i publicaren unes fitxes i infografies en les quals doten de contingut polític feminista els ODS publicant una Agenda 2030 feminista. ¹⁰ Com ja hem esmentat, seria d'esperar que tots els ODS de l'Agenda 2030 es decantassin pel desenvolupament humà sostenible (DHS), alineats amb la teoria i praxi ecofeminista, més coherent amb la sostenibilitat de la vida (aspecte que tractam amb més profunditat al mòdul 4 d'aquest curs).

Font: <https://images.app.goo.gl/8GMjwybWvyp3GiXW8>

Per altra banda, en l'àmbit econòmic, els ODS no recullen la necessitat de polítiques redistributives ni una fiscalitat internacional, ni aposten per abordar l'evasió fiscal ni el decreixement, de manera que el creixement econòmic continua essent central en el model de desenvolupament, així com l'absència de propostes de canvis estructurals (aspecte que tractam amb més detall al mòdul 5 d'aquest curs).

L'Agenda tampoc no tracta les migracions des de l'enfocament dels drets humans ni es decanten per una política migratòria justa, quan sabem que moltes de les causes que hi ha darrere els moviments migratoris són les polítiques internacionals injustes i els interessos econòmics dels països «d'acollida», que vulneren drets, sustenten i fomenten les desigualtats i espolien matèries

primeres dels països emissors. En definitiva i de manera succinta, consideram que els punts més febles que hem destacat de l'Agenda 2030 demostren que hi manca una aposta clara i valenta per disposar d'una coherència de polítiques a favor del planeta, la pau, les persones, la prosperitat i el partenariat.

Els reptes del sector de la cooperació al desenvolupament

Una vegada revisada l'Agenda 2030 des d'una mirada crítica, s'evidencia el repte actual de situar en el centre del model d'organització social, de la pràctica socioeconòmica i política, dels judicis ètics i de les lluites, la cura de la vida (humana i ecològica, present i futura). I, per aconseguir-ho, creiem que és estratègic l'ODS 17 Enfortir els mitjans d'implementació i revitalitzar l'Aliança Mundial per al Desenvolupament Sostenible, que exigeix aliances estratègiques entre diferents actors, sectors i moviments socials, locals i globals. Així, en l'escenari actual, l'acció política des de l'àmbit de la cooperació al desenvolupament pretén impulsar la construcció d'ideals i pràctiques nous per transformar la realitat, noves articulacions locals globals per construir ponts permanents que ens ajudin a aconseguir el desenvolupament humà sostenible basat en l'ecojustícia global.

És en aquest punt en què les epistemologies del Sud i la desesperada resistència¹¹ de la població indígena i camperola per a la defensa de la cultura, del territori i dels drets humans, segons el meu punt de vista, ens mostren els millors referents globals que inspiren altres futurs possibles.

Per tot el que hem explicat en aquest mòdul, queda clar que la implementació de l'Agenda 2030 no és responsabilitat única o una tasca assignada exclusivament a la cooperació al desenvolupament (com sí que va passar amb l'anterior Declaració dels Objectius de Desenvolupament del Mil·lenni). D'aquesta manera, el que sí que s'espera del sector de la cooperació al

desenvolupament és que sigui impulsor de la difusió de l'Agenda 2030, faciliti espais de debat, reflexió i anàlisi sobre els ODS i les seves metes; també que exigeixi la coherència de polítiques i el seguiment de l'acompliment per avançar envers l'horitzó de l'any 2030 sobre la base de les aliances estratègiques; i que lideri, conjuntament amb altres sectors, la necessària incidència política per transformar la realitat local global.

I, com hem dit, és important posar en valor les aportacions de les contraparts sòcies i moviments socials del Sud Global sobre corrents crítics i cosmovisions dels pobles indígenes, que aposten per superar l'androcentrisme, l'antropocentrisme i l'eurocentrisme de la pròpia Agenda, la qual cosa ens permeti abandonar la creença que la vida humana està per sobre de qualsevol altre tipus de vida, visibilitzant i valorant la ecodependència i, alhora, la interdependència, per ser conscients que totes les persones hem de tenir cura i necessitem les cures.

Font: <https://images.app.goo.gl/Xv3yhfd2mciZh3BW6>

Per acabar, i aterrant en les pràctiques del sector, algunes experiències concretes de la cooperació universitària al desenvolupament en la Universitat de les Illes Balears (UIB), que parteixen del compromís social adquirit per la UIB amb l'Agenda 2030, han estat dutes a terme per l'Oficina de Cooperació al Desenvolupament i Solidaritat (OCDS).² Reconeixent el debat, l'anàlisi crítica i la generació d'idees i projectes nous com a línies de la tasca universitària, l'OCDS ha impulsat i impulsa un procés de transversalització dels ODS en diferents àmbits amb una finalitat doble: (i) difusió i formació de l'Agenda 2030, (ii) promoció d'accions, projectes i recerques que contribueixin a la consecució dels ODS. Des de fa més de cinc anys, en la línia de difusió i formació, s'ha dut a terme el Cicle de Sessions Monogràfiques de l'Agenda 2030; el disseny d'una exposició itinerant, i l'edició de material de promoció; la campanya Juntes ens Protegim. Defensem les Dones Defensores de Drets; i, en la segona línia, s'han publicat tres edicions de la Convocatòria de Premis Agenda 2030 per a la Transformació Social i el Desenvolupament Humà Sostenible per a treballs de fi de grau (TFG) i de fi de màster (TFM); a més de tres edicions de la Convocatòria d'ajuts per a projectes d'innovació i millora de la qualitat docent en el marc dels ODS; i moltes altres accions dirigides als col·lectius universitaris i al sector de la cooperació, com és el cas d'aquest mateix curs d'autoaprenentatge (a l'apartat 4 d'aquest mòdul es presenten moltes altres experiències que ens poden inspirar i que cal conèixer per continuar avançant).

¹ Escribano, Ruth (2018): «Gènere i desenvolupament en el marc de l'Agenda 2030 des d'una mirada ecofeminista». *Afers socials*, 10, Conselleria Serveis Socials i Cooperació de les Illes Balears.

² Meadows D. (et al.) (1972). *The limits to Growth*, Nova York. L'autora principal del qual fou Donella Meadows, biofísica i científica ambiental

³ Yayo Herrero, llicenciada en Antropologia Social i Cultural, enginyera tècnica agrícola, diplomada en Educació Social i DEA en Ciències de l'Educació. Ha estat coordinadora estatal d'Ecologistes en Acció i ha participat en nombroses iniciatives socials sobre promoció dels drets humans i ecologia social. Actualment, és professora de la Universitat Nacional d'Educació a

Distància i directora general de la FUHEM, una fundació independent sense ànim de lucre que promou la justícia social, l'aprofundiment de la democràcia i la sostenibilitat ambiental, a través de l'activitat educativa i del treball en temes ecosocials.

⁴ Upnatv «Agenda 2030, una mirada desde el ecofeminismo» (<https://upnatv.unavarra.es/unas/yayo-herrero>).

⁵ Resolució aprovada per l'Assemblea General el 25 de setembre de 2015: <<http://www.un.org/es/comun/docs/?symbol=A/RES/70/1>>

⁶ Article publicat a la secció «Panorama», de la revista [Papeles de Relaciones Ecosociales y Cambio Global](#) 140 (2019).

⁷ «Països desenvolupats» i «en vies de desenvolupament» és la terminologia feta servir al text original de l'Agenda 2030 que no compartim. Per això, fem servir «països enriquits» i «empobrits» quan no són extractes de l'Agenda.

⁸ Per a més informació, podeu consultar: <https://www.un.org/sustainabledevelopment/es/progress-report/>.

⁹ Resumidament diu: «Posar fi a totes les formes de discriminació contra les dones i les nenes a tot el món; eliminar totes les pràctiques nocives, com el matrimoni infantil, precoç i forçat i la mutilació genital femenina; reconèixer i valorar el treball de cura i domèstic no remunerat; promoure la responsabilitat compartida a la llar i família; assegurar l'accés universal a la salut i els drets sexuals i reproductius, i aprovar i enfortir polítiques encertades i lleis aplicables per aconseguir-ho».

¹⁰ Per a més informació, consultau: <http://www.agenda2030feminista.org/>

¹¹ Moltes vegades, liderada per dones que s'enfronten, arriscant la vida, a macroprojectes extractius, monocultius transgènics i als interessos de les grans empreses multinacionals. Aprofitam per fer un reconeixement públic a la valentia i força de referents, com l'assassinada Berta Cáceres (Hondures) i les amenaçades Aura Lolita Chávez Ixcaqui (Guatemala) i Helena Maleno (Espanya), entre moltes altres dones, i a l'important treball d'organitzacions internacionals, com la Iniciativa Mesoamericana de Mujeres Defensoras de Derechos Humanos ([IM-Defensoras](#)), [Front Line Defenders](#), [Global Witness](#), [Global Fund for Women](#), [Protection International](#), [Fondo de Acción Urgente](#), [Plataforma Internacional contra la Impunidad](#), [Womens Link](#), [Caminando Fronteras](#) i JASS ([Asociadas por lo Justo](#)).

Universitat
de les Illes Balears

Oficina
de Cooperació al Desenvolupament
i Solidaritat OCDS

G CONSELLERIA
O AFERS SOCIALS
I ESPORTS
B DIRECCIÓ GENERAL
COOPERACIÓ

Referències bibliogràfiques

Assemblea General de Nacions Unides (2015). [Transformar el nostre món: l'Agenda 2030 per al Desenvolupament Sostenible. Resolució aprovada per l'Assemblea General el 25 de setembre de 2015.](#)

Creació Positiva i Associació de Drets Sexuals i Reproductius (coords.). [Agenda 2030 feminista.](#)

ESCRIBANO, RUTH (2018). [Gènere i desenvolupament en el marc de l'Agenda 2030 des de una mirada ecofeminista.](#) *Revista d'Afers Socials*, 10, Conselleria de Serveis Socials i Cooperació de les Illes Balears.

GÓMEZ, CARLOS (2019). [ODS: una revisió crítica.](#) *Fuhem*, 24/10/2019

Govern d'Espanya (2020). [Reconstruir el que és comú. La implementació de l'Agenda 2030 a Espanya. Informe de progrés 2020.](#)

MEADOWS D. (et al.) (1972). [Limits to Growth.](#) Universe Books.

UPNATV «[Agenda 2030, una mirada desde el ecofeminismo](#)»

Universitat
de les Illes Balears

Oficina
de Cooperació al Desenvolupament
i Solidaritat OCDS

G CONSELLERIA
O AFERS SOCIALS
I ESPORTS
B DIRECCIÓ GENERAL
COOPERACIÓ

Bibliografia / Recursos

Canvas, Estrategias Sostenibles (2019). [El reto de los Objetivos de Desarrollo Sostenible. Transformar el mundo.](#)

Futuro en Común (2018). [Una Agenda 2030 transformadora para las personas y el planeta. Propuestas para la acción política.](#)

GARGALLO, FRANCESCA (2013). [Feminismos desde Abya Yala. Ideas y proposiciones de las mujeres de 607 pueblos en nuestra América.](#) Quimantú.

Govern d'Espanya. ODS (2018). [Informe d'Espanya per a l'examen nacional voluntari 2018.](#)

Govern d'Espanya (2019). [Pla d'acció per a la implementació de l'Agenda 2030: Envers una estratègia espanyola de desenvolupament sostenible.](#)

PÉREZ, AMAYA. (2014). [Subversión feminista de la economía. Traficantes de sueños.](#)

PRATS, F, HERRERO, Y I TORREGO, A (2016). [La gran encrucijada: sobre la crisis ecosocial y el cambio de ciclo histórico.](#) Colección Cartografías del Vivir, 6, Libros en Acción.

TORRECILLA, C. (coord.) (2010). [Miradas feministas: La cooperación al desarrollo desde la mirada de los movimientos feministas.](#) Cooperacció.

Vídeo: [Contradicciones y límites de la Agenda 2030. Entre el Posibilismo y la Transformación](#) (IV Congreso Internacional de Estudios del Desarrollo). Universitat Loyola, 2018. 1:26 min.

Vídeo: [Agenda 2030: perspectiva crítica](#). Coordinadora d'ONGD, 2021. 38 min.